BUCOVINENI ÎN VIAŢA CULTURAL-ŞTIINŢIFICĂ A ROMÂNIEI POSTBELICE (IX)

VASILE I. SCHIPOR

Bukowiner im kulturell-wissenschaftlichen Leben Rumäniens in der Nachkriegszeit (IX)

(*Zusammenfassung*)[*]

Die Flucht und das Schicksal der Bukowiner Flüchtlinge in Juni 1940, bzw. März-April 1944 waren sogenannte „Tabu-Themen" in Rumänien vor den 1989er Ereignissen. Indem es die Forschungen in dieser Hinsicht weiterführt, gehört das dokumentarische Material *Bukowiner im kulturell-wissenschaftlichen Leben Rumäniens in der Nachkriegszeit* (IX) zu den wenigen alleinstehenden Werken, die diesen ergebnisreichen Forschungszweig gewählt haben.

Innerhalb der Beschäftigungen mit der Kulturgeschichte im allgemeinen, aber auch mit der Literatur- und Sozialgeschichte insbesondere, ergänzt die unterliegende Studie die bisherigen Kenntnisse durch die Forschung eines Bereiches der gegenwärtigen Geschichte, den die Forscher langer Zeit vermieden haben und der als Bestandteil des nationalen und europäischen kulturellen Patrimoniums verstanden wird.

In diesem Sinne und trotz vieler Schwierigkeiten (Zerstreuung der Bukowiner im ganzen Gebiet Rumäniens, die Auswanderung mancher von ihnen in den Okzident, die Unzuverlässigkeit einiger Quellen und der Mangel an Mitteln für Feld-, Archiv- und Bibliothekforschung, die Ablehnung oder sogar die Angst vieler Überlebenden, ihre Memoiren zu schreiben, das schwache Interesse der Nachfolger an der Familienforschung usw.) haben wir diese Studie verfasst, um sie zukünftig in einem biobibliographischen Nachschlagewerk mit alphabetisch geordneten, einer breiten Kathegorie von aus der Bukowina geflüchteten Bukowinern verschiedener Nationalitäten und Konfessionen zugänglichen Daten einzubeziehen. All das ist ein Beweis für die deutliche Präsenz der Bukowina in der kulturell-wissenschaftlichen Entwicklung des Landes durch eine hervorragende schöpferische, heute wenig bekannte und bewertete Tätigkeit.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Flucht, Vertreibung, Deportation, Ribbentrop-Molotov Pakt, europäisches Drama für mehrere Generationen, Kriegsopfer, politischer Schuld, ethnische Diskriminierung und Hass, tragische Lebenserfahrungen, extreme Situationen, Authentizität und Ausdruckskraft, Trauma

[*] Traducere: Ştefănița-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXIV**, *2* (49), p. – , Rădăuţi – Bucureşti, 2017

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

und soziale Marginalisierung, Erinnerungen an die Flucht, Bewusstseinsstrom, Humanisierung einer tragischen Welt, Bedauern und Nostalgie der Vergangenheit, Bewahrung des tragischen Gedächtnisses der Bukowiner, Genesung der moralischen Reflektion in der Öffentlichkeit, wenig bekannte und bewertete schöpferische Tätigkeit.

Refugiul şi destinul refugiaţilor bucovineni din iunie 1940 şi, respectiv, martie–aprilie 1944, au reprezentat un teritoriu tabu în România înainte de evenimentele din 1989. După evenimentele din 1989 aceste teme încep să fie frecventate de către istorici în cadrul unor proiecte de sine stătătoare[1].

Pentru bucovineni – ca şi pentru basarabeni – înţelegerile secrete dintre Hitler şi Stalin, parafate în 1939, au avut urmări catastrofale, producând o tragedie europeană pentru mai multe generaţii.

La fel ca toţi refugiaţii din toate locurile şi din toate timpurile, refugiaţii din Bucovina sunt victime ale războiului. Evenimentele din 1940 şi 1944 au produs o schimbare brutală a destinului lor. Ei îşi părăsesc casa şi locurile natale, fugind din calea sovieticilor şi devenind „vinovaţi politic" pentru că au fugit de pe teritoriul U.R.S.S. Statutul lor de refugiaţi este o vreme incert. Vina lor politică este deseori mascată prin indicarea locului de origine: „originari din Bucovina, stabiliţi pe teritoriul R.P.R. după 1 iunie 1940"; „transfugi sau fugiţi de pe teritoriul Uniunii Sovietice"[2]. Locurile lor de rezidenţă sunt Banat, Gorj, Oltenia, Teleorman, Vâlcea, Câmpulung Muscel, Piteşti, Braşov, Bucureşti, Deva, Sibiu, Cluj, Oradea, Iaşi, Piatra Neamţ, Gura Humorului, Câmpulung Moldovenesc, Rădăuţi, Solca, Suceava, precum şi unele localităţi rurale din preajma acestora (Caţa, judeţul Braşov; Iţcani, Costâna – Suceava; Dorneşti, Ţibeni – Rădăuţi, Prisaca Dornei, Vama. Aici ei îşi reorganizează întreaga lor viaţă, depăşind nu de puţine ori trauma anilor '40 şi marginalizarea socială prin calităţile lor recunoscute: „hărnicie, obişnuinţă de a face faţă greului, simţ al echilibrului, putere de adaptare, bună organizare a gospodăriei după modelul «neamţului», solidaritate familială şi de grup"[3].

Ca şi în cazul Aniţei Nandriş[4], credinţa în Dumnezeu, cultul familiei, grija aparte pentru copii, mergând adeseori până la sacrificiul de sine şi dragostea de ţară îi caracterizează pe refugiaţii bucovineni, ajutându-i să supravieţuiască în deceniile

[1] Pentru întreaga problematică a temei, vezi un tablou mai amplu în *Bucovineni în viaţa cultural-ştiinţifică a României postbelice* (I), în „Analele Bucovinei", Rădăuţi – Bucureşti, anul XVII, nr. 2 (35), iulie-decembrie 2010, p. 367–374.

[2] Conf. Ruxandra Cesereanu, *Comunism şi represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid naţional*, Iaşi, Editura Polirom, Colecţia „Plural M", Seria „Idei contemporane", 2006, p. 142–146.

[3] *Ibidem*, p. 150.

[4] Vezi Aniţa Nandriş-Cudla, *20 de ani în Siberia. Destin bucovinean*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, 184 p. Cartea, „o capodoperă spontană şi naivă a deportării", este premiată de Academia Română în 1992 şi tradusă în mai multe limbi de circulaţie europeană.

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

de după război şi să se afirme chiar în viaţa socială, economică, ştiinţifică, literară şi culturală din România.

Pentru convingerile lor politice, unii dintre refugiaţii bucovineni sunt arestaţi, condamnaţi şi închişi. Puţini reuşesc să plece în Occident, urmându-şi destinul pe drumurile anevoioase ale exilului.

Continuând preocupările menţionate mai sus (dar şi altele din literatura istoriografică a problemei), lucrarea noastră aspiră să aducă un spor de cunoaştere în istoria temei, prin explorarea unui teritoriu al istoriei contemporane ocolit vreme îndelungată de către cercetători şi înţeles de noi ca parte integrantă a patrimoniului cultural naţional şi european. Totodată, facem precizarea că lucrarea noastră se află în intimitatea unor obiective cu semnificaţie aparte în Bucovina de astăzi:
– stimularea, formarea şi consolidarea unei conştiinţe noi, moderne privitoare la valoarea patrimoniului propriu, ca parte integrantă a patrimoniului european;
– apropierea de orizonturi noi de înţelegere şi interpretare a faptelor ce aparţin acestui teritoriu al istoriei noastre postbelice; – stimularea interesului pentru cunoaşterea despovărată de clişee şi stereotipuri a istoriei noastre recente;
– menţinerea vie a memoriei tragediei bucovinenilor din veacul trecut şi „însănătoşirea reflecţiei morale” în spaţiul public din România de astăzi şi din vecinătate.

Cântele astfel, în pofida multor dificultăţi (risipirea bucovinenilor pe întregul teritoriu al României, migrarea unora dintre ei în Occident, precaritatea surselor şi a resurselor destinate cercetării sistematice de teren, arhivă şi bibliotecă, refuzul şi uneori chiar teama multor supravieţuitori de a-şi scrie amintirile, inapetenţa urmaşilor pentru recuperarea memoriei familiei etc.), lucrarea noastră aspiră să devină un dicţionar biobibliografic de interes, cuprinzând fişiere deschise pentru o largă categorie de bucovineni, de diverse naţionalităţi şi religii, refugiaţi din Bucovina şi ordonate alfabetic. Toate acestea ilustrează, în primul rând, „prezenţa Bucovinei în evoluţia cultural-ştiinţifică a ţării”, despre care scrie Traian Cantemir la începutul anilor ’80 din veacul trecut, printr-o remarcabilă „activitate creatoare”, astăzi insuficient cunoscută şi valorizată[5].

*

Bojescu, Ciprian. Născut la 15 mai 1939 în satul Iodăneşti din judeţul Storojineţ. Părinţii săi sunt Ioan Bojescu şi Florentina, născută tot Bojescu,

[5] Traian Cantemir, *Dimensiuni cultural-ştiinţifice bucovinene*, Cuvânt-înainte la volumul
I. Pînzaru, Petru Froicu, *Ştiinţa în Bucovina. Ghid biobibliografic*, vol. I. Suceava, Biblioteca Judeţeană, 1982, p. 3–7.

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

oameni „harnici, chivernisitori şi întreprinzători”, care „s-au ridicat trudind din greu” la gospodăria/„cuibul fericirii” lor din Cotul lui Blându al localităţii de pe Valea Superioară a Siretului. Tatăl, „născut într-o familie de plugari”, „bun agricultor”, absolvent al Liceului „Regele Ferdinand I” din Storojineţ, este notar comunal, „făcându-şi cinstit datoria” şi aşezând „munca şi chiverniseala” „la baza propăşirii economice a familiei sale”.

Familia Bojescu se refugiază, la invazia sovietică de la sfârşitul lunii iunie 1940, trecând clandestin graniţa şi stabilindu-se la Măneuţi, judeţul Rădăuţi, unde tatăl este secretar la primărie în perioada 1 decembrie 1940–1 decembrie 1941. Tot acum, fug din calea sovieticilor doi dintre fraţii tatălui său: Pavel şi Gheorghe Bojescu. După un an, familia revine la Iordăneşti. La Primăria Iordăneşti, tatăl funcţionează acum ca secretar, contabil şi notar, făcându-şi „cu onoare datoria ca şi înainte de război” (1 ianuarie 1942 – 27 martie 1944).

„Când a sunat ceasul dezrobirii – scrie în 2016 Ciprian Bojescu –, ne-am întors la Iodăneşti din fostul judeţ Storojineţ. Tata a fost angajat secretar, apoi şi ca notar la primăria din sat şi, în acea calitate, a participat cu elan la înfăptuirea măsurilor care ţinteau la readucerea populaţiei locale [care] s-a aflat sub ocupaţia bolşevică pe făgaşul renaşterii naţionale. Tot tatei i-a fost încredinţată şi întocmirea listelor cu persoanele dispărute şi deportate în adâncul URSS-ului din raza comunei Iordăneşti.

Restabilirea administraţiei româneşti în nordul Bucovinei a fost benefică sub toate aspectele. În primul rând, s-a avut grijă ca populaţia să fie asigurată cu produse alimentare şi cu mărfuri de larg consum. În acest scop, Primăria Iordăneşti a făcut demersurile necesare în privinţa transportării din regiunile sudice ale României şi din Basarabia a unor cantităţi de porumb. Evident, din unităţile comerciale de pe teritoriul satului nu trebuia să lipsească gazul lampant, sarea, zahărul, crupele, săpunul etc., iar toate acestea trebuiau vândute populaţiei la preţuri convenabile, nu la preţuri de speculă”[6].

În primăvara anului 1944, familia Bojescu apucă drumul lung al evacuării, ajungând în comuna Voislova, din Banat. Aici, tatăl său funcţionează ca „notar-refugiat”, locuind cu ai săi la familia Solomon Solea, „un gospodar primitor şi un bănăţean de mare omenie”. Tot aici, familia Bojescu se reîntâlneşte, pentru un scurt timp, cu câteva din neamurile apropiate: Gheorghe şi Dionisie Bojescu (fraţii mamei), Ilie Bojescu (bunicul dinspre mamă). La Voislova, familia sa trăieşte atâta timp cât funcţionează în administraţia locală tatăl său (1 aprilie 1944 – 30 august 1945).

Revenind în Bucovina neocupată de sovietici, familia Bojescu se perindă prin diverse localităţi: Călineşti-Enache (15 septembrie 1945 – 15 septembrie 1946), Todireşti (16 septembrie 1946 –15 martie 1948), Ungureni-Botoşani, din

[6] Ciprian Bojescu, *Preludiul celui de al doilea* refugiu, în volumul *Cu dragoste de pământ românesc*, Adjud, Editura Armonii culturale, 2016, p. 149.

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

nou înfiinţata regiune Suceava (20 martie 1948 – 5 aprilie 1949), Arbore (25 aprilie 1949 – 30 iunie 1952), Solca (începând de la 1 noiembrie 1952, timp de 42 de ani).

În comuna Călineşti-Enache se stabilesc doi dintre fraţii tatălui său: Toader Bojescu, fost cantor bisericesc, şi Gheorghe Bojescu, „tâmplar şi măcelar de meserie". „Fraţii Toader şi Gheorghe Bojescu au cutreierat mai multe localităţi din România în primii ani după refugiu – scrie Ciprian Bojescu în 2016 –, găsindu-şi cu greu de lucru şi un adăpost. [...] Pe urmă, familia noastră s-a stabilit în Solca. Aici se întâlneau fraţii o dată sau de două ori pe an, de Paşti ori de Crăciun, unchiul Pavel venind de la Bucureşti, iar unchii Gheorghe şi Toader de la Călineşti. Se îmbrăţişau, se bucurau, se ospătau şi vorbeau cu precădere despre rudele şi prietenii din Iodăneşti, despre toţi cei dragi rămaşi dincolo de gardul de sârmă ghimpată, despre consătenii lor aruncaţi în Gulagul sovietic, despre cei care au murit acolo şi despre cei care au avut norocul să se întoarcă cu zile. Erau în corespondenţă cu rudele din Iordăneşti şi de la ele primeau veştile pe care le comentau pe parcursul întâlnirilor lor de la Solca"[7].

Ciprian Bojescu îşi petrece copilăria în pribegie, cunoscând împreună cu familia sa „calvarul refugiului". La vârsta de şase ani, este dat la şcoala din Călineşti-Enache, din comuna Dărmăneşti. Îşi continuă şcoala în localităţile în care tatăl său funcţionează ca notar şi referent. În urma absolvirii a şapte clase, este înscris la cursurile unei şcoli profesionale din industria lemnului, cu durata de doi ani, la Vatra Dornei şi Gheorghieni (1953–1955). După o perioadă de practică, îşi continuă studiile la Şcoala Silvică din Câmpulung Moldovenesc (1956–1959), fiind repartizat apoi la Ocolul Silvic Dorna Candreni. Începând cu 19 octombrie 1959, timp de peste doi ani, îşi satisface stagiul militar la Tecuci, Piatra Neamţ, Buzău, Bucureşti şi Tulcea, după care lucrează ca pădurar, şef de canton, la Ocolul Silvic Vatra Dornei (1962–1964). În 1964, urmează cursurile Şcolii Tehnice de Exploatare şi Transport Forestier din Câmpulung Moldovenesc. După absolvire, este repartizat ca tehnician la Sectorul de Exploatare Coşna. În 1968, se căsătoreşte cu Ioana Alupei, „o fată harnică şi frumoasă, cu ochi verzi", din Ţara Dornelor, care îi va dărui doi băieţi: Paul şi Dumitru. Tot în acest an, se transferă la Suceava, ca să fie mai aproape de părinţii în vârstă, unde lucrează ca tehnician la I.T.A., Autobaza 1 Suceava (călători şi marfă), timp de trei decenii, îndeplinind mai multe funcţii: tehnician de aprovizionare, şef de coloană, tehnician la controlul auto. În această perioadă, este şi preşedinte de sindicat pe întreprindere.

În 1968, Ciprian Bojescu revine la Iordăneşti, împreună cu tatăl său, cu paşaport obţinut pe bază de chemare de la rudele apropiate. Amintirile

[7] Ciprian Bojescu, *Patru fraţi refugiaţi*, în *op. cit.*, p. 26–27.

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

sale din acest moment al vieţii sunt încă vii: „La trecerea frontierei, pe la Vadul Siretului, ruşii se uitau la noi dispreţuitor, neînţelegând ce căutam noi la ei, când Ceauşescu tuna şi fulgera la radio d[upă] agresiunea armată a ţărilor Pactului de la Varşovia asupra Cehoslovaciei, care făcea parte din acelaşi tratat, România fiind unica ţară din tratat care n-a participat la invazie. [...]

În spatele casei unchiului Toader din Iordăneşti era şi mai este un tancodrom [subteran] şi, mai ales, noaptea, când ieşeau tancurile, se cutremura tot pământul şi casele dimprejur. Eram înspăimântaţi şi nu ştiam ce să facem, însă după câteva zile s-au mai liniştit lucrurile şi am putut să circulăm prin împrejurimi, în oraşele Storojineţ, Hliboca şi Cernăuţi. În cele două săptămâni cât am stat cu tata, m-am dus pe la toate rudele noastre, cunoscând o mulţime de unchi, mătuşi şi verişori. Tineretul era concentrat la graniţa cu Cehoslovacia, aşa că i-am cunoscut numai din fotografii.

Din partea tatei, au fost opt fraţi şi din partea mamei şapte şi, ca o curiozitate, atât tata, cât şi mama, din familie, aveau acelaşi nume, Bojescu. În *Registrul de stare civilă* de la Primăria Iordăneşti era un număr de 83 de familii Bojescu, 55 de familii Costinean, 25 de familii Lutic şi 16 familii Bostan. În comuna noastră sunt două cimitire, cel vechi şi cel nou, chiar vizavi de frumoasa biserică unde unchiul meu, Bojescu Toader, la reîntoarcere în comună, a deţinut funcţia de dascăl. Cu ajutorul lui, am reuşit să găsim majoritatea mormintelor rudelor noastre din ambele cimitire, punându-le la căpătâi câte o lumânare. În acest sens, amintim de Bojescu Dochiţa, mătuşa, sora mamei, schingiuită şi împuşcată de ruşi şi [de] Bojescu Aurel, verişor, trădat de informatorii din comună şi împuşcat.

Frumuseţea locurilor natale şi primirea [pe] care ne-au făcut-o rudele noastre nu se poate uita niciodată”[8].

„Nostalgic după oamenii din satul natal şi după dealurile din jurul Iordăneştilor”, Ciprian Bojescu călătoreşte la Cernăuţi „să-şi revadă rudele, prietenii, locurile, cu acelaşi dor care l-a măcinat permanent” în refugiu. Aici, îşi face „o sumedenie de prieteni şi cunoştinţe” printre membrii Societăţii de Cultură Românească „Mihai Eminescu”, fondată în 1989, precum şi în cadrul Societăţii Culturale „Arboroasa”, al cărei membru activ devine, „prinzând dragoste de întrunirile culturale, de minunatele programe artistice, cu portul popular, cu obiceiurile noastre vechi”.

De-a lungul anilor, stimulat de preocupările românilor nord-bucovineni, publică materiale diverse, preponderent cu caracter autobiografic, în câteva periodice: „«Ţara Fagilor». Almanahul cultural-literar al românilor nord-bucovineni”, îngrijit de Dumitru Covalciuc, „Plai românesc”, „Zorile Bucovinei” (Cernăuţi), „Crai nou” (Suceava)[9]. Este autor al volumelor *Rătăcind prin Bucovina*.

[8] Ciprian Bojescu, *Bunicul din refugiu*, în *op. cit.*, p. 14–15.

[9] Vezi şi fişierul biografic *Bojescu Ciprian a lui Ion*, în volumul Dumitru Covalciuc, Nicolae Şapcă, Ciprian Bojescu, *File din istoria satului Iordăneşti*, Cernăuţi, Editura Zelena Bucovina, 2013, p. 475–476.

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

Pagini de jurnal, Suceava, f. ed., 2015, 264 p.[10]; *Cu dragoste de pământ românesc*, Adjud, Editura Armonii culturale, 2016, 100 p. şi coautor al lucrării *File din istoria satului Iordăneşti*, Cernăuţi, Editura Zelena Bucovina, 2013, 600 p. (împreună cu Dumitru Covalciuc şi Nicolae Şapcă). În scrierile sale, Ciprian Bojescu „ne dă o mulţime de informaţii despre oamenii deosebiţi pe care i-a cunoscut şi care l-au marcat prin frumuseţea interioară", fiind „un mare sentimental, un om de o uriaşă bunătate sufletească, un patriot în cel mai înalt sens al cuvântului"[11]. Cărţile sale, afirmă Dumitru Covalciuc, „sunt destinate, cu precădere, cititorilor care ştiu ce înseamnă dorul de plaiurile natale călcate cu brutalitate de cizma bolşevică", autorul creând aici „o frescă sentimentală ce împodobeşte un univers lăuntric dominat de sensibilitate"[12].

„O viaţă de om – mărturiseşte Ciprian Bojescu în 1999 –, am avut de înfruntat necazuri pe care nu le-aş fi avut, poate, dacă părinţii mei n-ar fi apucat, de răul bolşevicilor, calea spinoasă a refugiului[13]. Aş fi trăit poate şi azi în frumosul sat Iordăneşti, situat sus, la poalele Carpaţilor, pe ambele maluri ale Siretului. Aş fi fost gospodar, în rând cu lumea şi cu neamurile şi aş fi administrat averea agonisită prin osârdia părinţilor… Dar satul meu e acum dincolo de gardul de sârmă ghimpată, iar averea părinţilor au risipit-o bolşevicii. Şi poate e mai bine că am trăit cu dorul fierbinte de locurile pe care m-am născut, decât să fi rămas acolo, pentru a fi ridicat împreună cu părinţii şi dus la urşii polari ori în deşerturile aride ale Kazahstanului. Oricum, bucuria îmi odrăsleşte în suflet atunci când, fie mai rar, fie mai des, venind dinspre Suceava, mă opresc în pragul satului natal, de unde, după ce îmi stăpânesc emoţiile, îmi îndrept paşii spre casele primitoare ale verişorilor mei Ilie şi Vasile Bojescu. Casele lor sunt şi o părticică din căsuţa mea din vis"[14]. Şi scrierile acestui dezrădăcinat bucovinean sunt expresia „dreptului de a avea memorie istorică" pe care şi-l revendică, prin scris, după

[10] Precedat de un *Cuvânt despre un frate arborosean*, p. 3–10, semnat de Dumitru Covalciuc, şi urmat de un cuvânt de încheiere, *Un om bogat*, p. 175–176, de Alis Niculică, bogat ilustrat cu 81 de pagini cu reproduceri după fotografii şi facsimile, volumul reprezintă, în pofida structurii sale compozite, un mod de a salva şi administra memoria refugiului unei familii din Bucovina de astăzi.

[11] Gheorghe Vicol, membru al Uniunii Scriitorilor din România, *Cuvânt-înainte*, în volumul *Cu dragoste de pământ românesc*, p. 5–6.

[12] Dumitru Covalciuc, *Cuvânt despre un frate arborosean*, în volumul *Rătăcind prin Bucovina. Pagini de jurnal*, Suceava, f. ed., 2015, p. 10.

[13] „De mic copil, am fost rupt de baştină, despărţit de rude şi pe drumurile refugiului am îndurat destule, căci, pe unde ne stabileam temporar, uneori eram priviţi ca oameni de mâna a doua, eram făcuţi venetici, aduşi de cele patru vânturi" (Ciprian Bojescu, *Calvarul refugiului*, în „«Ţara Fagilor». Almanahul cultural-literar al românilor nord-bucovineni, VIII, Cernăuţi – Târgu-Mureş, Societatea Culturală „Arboroasa" – Fundaţia Culturală „Vasile Netea", 1999, p. 146).

[14] *Ibidem*, p. 148.

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

evenimentele din 1989, bucovinenii care au trăit în România decenii în şir sub povara tăcerii, marginalizaţi, mereu cu teamă şi prudenţă, „topindu-se de dorul Bucovinei" lor mirabile.

Copaciuc-Şandru, Miroslava-Olga. Născută la 3/16 mai 1916 în localitatea Berlinţi-Stârcea, din districtul Siret, în familia învăţătorilor Ioan şi Elena-Olga Copaciuc. În 1920, părinţii săi sunt transferaţi la Berhomet pe Siret, un sat mare de munte din judeţul Storojineţ, devenit orăşel în 1963. La 28 aprilie 1923, în familia lor vine pe lume şi Maria (Marusia). Aici, Slavca îşi petrece copilăria şi adolescenţa, fiind influenţată de viaţa culturală intensă întreţinută de Cabinetul de lectură „Ukrainska Besida", înfiinţat de un grup de gospodari „iubitori de neam şi carte ucraineană" (1898). La Berhomet pe Siret, Miroslava-Olga Copaciuc urmează cursurile şcolii primare. Primele trei clase de liceu le face la Siret, după care frecventează cursurile Şcolii Normale de Fete din Cernăuţi, obţinând Diploma de capacitate pentru învăţători în anul 1936.

Din 1936, tânăra absolventă funcţionează ca învăţătoare la Şcoala Generală de 7 ani din Berhomet pe Siret. În 1940, după ocuparea părţii de nord a Bucovinei de către sovietici, îl cunoaşte pe Hariton Borodai, transferat aici ca profesor de istorie. Născut la 11 octombrie 1913 în satul Bairak din cunoscutul raion Dekanka, gubernia Poltava, într-o familie numeroasă de ţărani cazaci, absolvent al Institutului Pedagogic din Poltava, tânărul se îndrăgosteşte „la prima vedere" de frumoasa învăţătoare bucovineancă. La scurt timp, cei doi se căsătoresc, iar la 11 octombrie 1941 în familia lor vin pe lume gemenii Ostap şi Andrei, botezaţi după numele personajelor din romanul lui Gogol *Taras Bulba* (1835). Moartea lui Andrei, cel mai mic dintre gemeni, prevesteşte încercările grele prin care tinerii vor fi siliţi să treacă în curând.

La 5 iulie 1941, Armata Română intră în Berhomet pe Siret şi la scurtă vreme autorităţile îi expulzează pe toţi cei veniţi în Bucovina din URSS, după 26 iunie 1940. Expulzat în primăvara anului 1942, Hariton Borodai se stabileşte în oraşul Kameneţ-Podolski, aflat sub administraţie germană, lucrând ca redactor la ziarul ucrainean „Podolyanen", organ de presă al Comisariatului raional (septembrie 1941 – martie 1944). În paginile acestui periodic, Hariton Borodai publică articole pe teme literare, poezie şi proză (povestiri), semnând cu pseudonimul Iarema Bairak şi militând, în cadrul Organizaţiei Naţionaliştilor Ucraineni, la fel ca toţi membrii redacţiei, pentru înfiinţarea statului ucrainean. Tot acum, citeşte asiduu din creaţia poeţilor săi preferaţi: Alexandr Puşkin, Mihail Lermontov, Taras Şevcenko, Ivan Franko, George Byron. Corespondenţa în versuri din această „perioadă poetică fecundă" ilustrează dragostea pentru familia sa din Bucovina şi „speranţa într-un viitor mai bun" („Ne-a fost dat să trăim în vremuri grele, iubită Slavca. Dar să fim mereu curajoşi şi să avem inima tânără. Fie ca şi credinţa într-un viitor mai bun să ne încălzească sufletele, viitor ce va veni în mod cert"). În primăvara anului 1943, Miroslava-Olga Borodai primeşte autorizaţia de

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

a-şi vizita soţul împreună cu copilul. Timp de mai multe luni, tinerii trăiesc „visul reunirii familiei”. Spre sfârşitul anului 1943, mama şi copilul se reîntorc în Bucovina, la Berhomet pe Siret.

În martie 1944, Hariton Borodai reuşeşte să vină la Berhomet, de fapt, în retragerea sa din calea sovieticilor. De aici, împreună cu familia Copaciuc (mama-soacră şi cumnata, Marusia, studentă la Conservatorul din Cernăuţi), familia Borodai se îmbarcă într-un vagon de marfă şi pleacă în refugiu, îndreptându-se spre Oltenia, unde se afla deja în evacuare prof. dr. Vladimir Copaciuc, fratele învăţătorului Ioan Copaciuc, decedat în 1943. La 9 aprilie 1944, pe peronul gării Şimian, din apropiere de Turnu Severin, tânărul Taras Chisăliţă, originar din Storojineţ, student la Politehnica din Cernăuţi, devine „eroul unei drame amoroase” ce a făcut senzaţie în presa vremii. Îndrăgostit de Maria Copaciuc, dar neagreat de mama acesteia, într-o altercaţie, Taras Chisăliţă le ucide pe amândouă „cu câteva gloanţe de revolver”. Hariton Borodai încearcă să le apere pe femei, dar cade şi el răpus de glonţ.

După ce îşi înmormântează soţul, mama şi sora, Miroslava-Olga Borodai, „răvăşită de durere, fără să întrevadă nicio speranţă, în plin refugiu, copleşită de frica zilei de mâine”, îşi pune în gând să se arunce în Dunăre împreună cu copilul, dar renunţă în cele din urmă „să-şi ducă gândul la îndeplinire”. O readuce la realitate strigătul copilului, care încetase a mai vorbi de la uciderea tatălui său. În închisoare, peste două luni, Taras Chisăliţă „îşi pune capăt zilelor”, spânzurându-se cu „fâşii rupte dintr-un cearceaf”[15].

15 Datele şi informaţiile referitoare la eveniment („triplă crimă pasională”), dar şi la Hariton Borodai, multă vreme necunoscute publicului larg de la noi, se publică târziu, după 2006, de către fiul cel mare al doamnei. Vezi Ostap Borodai-Şandru, *Scurtă poveste a unei mari iubiri. Notă biografică: Hariton Borodai (11 X 1913 – 9 IV 1944)*, documentar ilustrat cu reproduceri după mai multe fotografii şi postat pe Internet în 2011, sub titlul *In memoriam Miroslava şi Hariton Borodai: august 2011*, la adresa ostap-borodai-sandru.blogspot.com/2011_08_01_archive.html (accesată: 13 martie 2017). Documentarul este datat: Tarcău, 20 mai 2006. De acelaşi autor, *Schiţă de portret Miroslava-Olga Şandru. In memoriam*…, postat la adresa ostap-borodai-sandru.blogspot.com/2011/.../schitade-portret-miroslava-olga-sandro.html... (accesat: 16 martie 2017). Subintitulat *Date biografice*, documentarul prezintă interes şi prin valorificarea corespondenţei de familie din perioada interbelică (anii de formare intelectuală a tinerei Slavca, elevă la Şcoala Normală de Fete din Cernăuţi). Pentru ilustrare, iată un fragment din scrisoarea adresată din Stârcea de către tatăl său, învăţătorul Ioan Copaciuc, la 15 mai 1930: „De ziua ta de naştere, 16 mai a. c., îţi urez din toată inima ca Dumnezeu să-ţi dăruiască sănătate, înţelepciune, dorinţă şi tenacitate în muncă şi succese deosebite la învăţătură. Să ştii că ştiinţa şi înţelepciunea fac pereche cu bunătatea şi sinceritatea inimii şi, împreună, reprezintă bunul cel mai de preţ pe care poate să-l aibe un om. Ţine minte că tu eşti fiica marelui popor ucrainean, căruia noi toţi, în acelaşi timp şi tu, trebuie să-i închinăm serviciile noastre, oricât de mici ar fi ele. Acum, la vârsta ta, Slavca, datoria ta faţă de poporul tău este […] să depui toate eforturile ca să acumulezi cât mai multă ştiinţă, înţelepciune, putere spirituală şi fizică, pe care, mai târziu, să le restitui poporului ucrainean, căruia îi sunt necesari îndeosebi oameni inteligenţi, îndrăzneţi, sinceri, sănătoşi şi devotaţi, capabili să dobândească o soartă mai bună atât lui cât şi sieşi. Acum a

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

În perioada refugiului (1944–1947), Miroslava-Olga Borodai trăieşte o vreme în Craiova, fiind ajutată de unchiul său, prof. dr. Vladimir Copaciuc, refugiat aici, şi de familia farmacistului Darie Lagadin, naşii de cununie şi de botez ai lui Ostap, stabiliţi cu refugiul în cătunul Tarniţa de lângă Baia de Aramă, apoi se mută la Lugoj, întreţinându-şi familia din lecţii de chitară şi croitorie.

În 1947, se întoarce în Bucovina, stabilindu-se în oraşul Siret, ascunzându-şi însă căsătoria cu poetul Hariton Borodai, de frica sovieticilor. La cererea sa, este numită învăţătoare în Climăuţi (1947–1951), după care funcţionează la Rogojeşti (1951–1952), Cândeşti (1952–1956) şi Nisipitu (1956–1973). În 1947, se recăsătoreşte cu învăţătorul Daniil Şandru, şi el refugiat, originar din Banila pe Ceremuş. În familia lor, vine pe lume Bogdan Şandru (Climăuţi, 11 august 1948). În comunităţile în care lucrează, învăţătorii Miroslava-Olga şi Daniil Şandru „participă activ la viaţa culturală", înfiinţând diverse formaţii artistice, susţin conferinţe în cadrul SRSC, organizează expoziţii de artă populară, dedicându-se educaţiei naţionale şi identitare a tinerelor generaţii, cărora le sădeşte în suflet „dragostea faţă de neam şi limba ucraineană, dorinţa de păstrare a obiceiurilor populare specifice, preţuirea folclorului şi a tezaurului etnografic local".

Fascinată de frumuseţea artei populare, Miroslava-Olga Şandru se afirmă încă din tinereţe ca „un culegător neobosit şi sârguincios" de folclor, fiind preocupată, la început, de nunta huţulilor, apoi de întreaga lor cultură şi civilizaţie: „Întreaga mea copilărie şi anii de adolescenţă – mărturiseşte ea târziu, după 1970 – i-am petrecut în mijlocul munţilor, între huţuli. Acolo am cunoscut obiceiurile, traiul lor, am reuşit să privesc în sufletul lor curat. De atunci am nutrit o simpatie adâncă şi sinceră faţă de ei, am fost pasionată de cultura materială şi spirituală a oamenilor de la munte. Timp de 40 de ani, am studiat viaţa cotidiană a huţulilor. În această regiune eu îmi notam tot ce îmi părea frumos: cântece, colinde, legende, proverbe, zicători. În mod special, adunam materiale despre nunta huţulă. Mă convingeam din ce în ce mai mult că huţulii sunt un popor binevoitor, poetic şi iubitor de viaţă, de la natură ingenios şi sensibil, cu o bogată imaginaţie de creaţie

sosit acea vreme când universul vieţii se cucereşte nu cu sabia, ci cu mintea, ştiinţa, cultura şi prin progres". Vezi Ostap, Borodai-Şandro, *Cuvânt la deschiderea Muzeului Memorial „Miroslava şi Daniel Şandro"*, Nisipitul, 21 martie 2009, conf. ostap-borodai-sandru.blogspot.com/.../cuvant-la-deschiderea-muzeului-memorial.htm... (accesat: 18 martie 2017). Făcând publică „această tragică poveste de dragoste", în 2006, Ostap Borodai-Şandru mărturiseşte: „Cu mare greutate m-am decis să o fac publică. Nici fiica mea Irina nu o cunoaşte. Argumentul hotărâtor care m-a determinat este faptul că toate persoanele implicate în această tragică poveste de dragoste sunt de mult în lumea umbrelor, iar în familia lui Taras Chisăliţă nu mai sunt urmaşi direcţi. Nu port pică nimănui. […] Tuturor celor pomeniţi în rândurile de faţă şi trecuţi în lumea umbrelor, fie-le ţărâna uşoară şi ohihna veşnică!"

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

şi că toate acestea se reflectă în folclorul lui. Mă călăuzea mereu dorinţa ca să nu se piardă comorile scumpe ale artei populare”[16].

În 1973, Miroslava-Olga Şandru se pensionează, stabilindu-se la Rădăuţi. Acum publică două culegeri de folclor: *Oi kovala zozulecika. Vai, mi-a cântat drăguţul de cuc!* (1974)[17] şi *Spivanociki moiy liubi. Cântecele mele dragi* (1977), amândouă apărute la Bucureşti, sub egida Editurii Kriterion.

De-a lungul a peste trei decenii, învăţătoarea Miroslava-Olga Şandru culege peste 1 500 de modele de broderii vechi de la huţulii (huţanii) din Bucovina, fiind preocupată constant de păstrarea artei lor populare autentice. Treptat, îşi alcătuieşte o colecţie de artă populară decorativă, fiind interesată de sculptură şi gravură în lemn, ouă încondeiate, ceramică, broderii, ţesături, îmbrăcăminte, podoabe pentru femei. Colecţia sa atrage atenţia jurnaliştilor, studenţilor şi cercetătorilor, colecţionarilor, devenind cunoscută pentru valoarea ei ştiinţifică şi artistică. În articole, precum *Oul încondeiat la huţulii din judeţul Suceava*, Miroslava-Olga Şandru se referă la tehnica încondeierii ouălor, analizează motivele ornamentale, dovedind interes pentru păstrarea coloritului original, simbolistica limbajului artei huţule şi cercetarea comparativă în etnografie şi folclor. Pentru valorificarea şi popularizarea colecţiei sale, ea alcătuieşte un album cu modele de cusături populare, pe care îl depune, la 11 ianuarie 1982, la Editura Kriterion din Bucureşti, album rămas, din păcate, nepublicat timp de 23 de ani[18].

16 Miroslava Şandro, *Cusături huţule*, Cluj-Napoca – Cernăuţi, Editura Kriterion–Casa Editorial Bukrek, 2005, p. 13. Emoţionante sunt, totodată, gândurile de recunoştinţă pentru mama sa, învăţătoarea Olga Copaciuc, care i-a insuflat dragostea pentru „minunatele broderii huţule viu colorate”, „o comoară de nepreţuit”, inestimabile „opere de artă populară”: „Trăind între huţuli mai bine de patru decenii, pentru că încă de mic copil am venit în munţi, împreună cu părinţii care au lucrat acolo ca învăţători, am avut suficient timp să observ tot ce mă fermeca. Pe lângă cântecele care m-au vrăjit de îndată ce le-am auzit şi înţeles, am început să mă interesez de minunatele broderii huţule viu colorate. Dragostea pentru ele, încă din frageda copilărie, mi-a insuflat-o mama, Olga Copaciuc. Ea întotdeauna, în timpul ei liber, nu lăsa acul-minune din mână, făcea tigheluri mărunte, imprimând pe pânză modele de bază. Şi astăzi păstrez ştergare, covoraşe, draperii brodate de scumpa mea mamă. Ele reprezintă pentru mine o comoară de nepreţuit [...]. Broderiile huţule sunt opere de artă populară originale, care se disting prin armonie deosebită, îmbinare perfectă a materialelor, a tehnicii de realizare, a ornamentelor, a compoziţiilor şi a gamei de culori” (*ibidem*, p. 31, 43).

17 În limba ucraineană, *zozúlia* înseamnă „cuc”, iar formele *zozúlenika, zozúlecika* şi *zozúlika* sunt diminutive, folosite pentru „cucuşor”, „cuculeţ”. În articolele pe care le citãm mai jos, pentru volumul *Oi kovala zozulecika* este menţionată traducerea *Vai mi-a cântat cucul* sau *Vai cum mai cânta cucul*. Noi îl traducem însă altfel: *Vai, mi-a cântat drăguţul de cuc!*

18 Vezi, între altele. Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Iaşi–Suceava, Editura Princeps–Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 2004, p. 448. Bogate în informaţii sunt şi articolele de pe Wikipedia, https://ro.wikipedia.org/wiki/Miroslava_Şandru (accesat: 15 martie 2017) şi https://ro.wikipedia.org/wiki/Hariton_Borodai (accesat: 15 martie 2017). Pentru cinstirea memoriei acestui renumit dascăl al şcolii din Bucovina, vezi şi articolul Artemiziei Gheorghi din Brodina, *Centenar Miroslava Şandro*, publicat în „Crai nou”,

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

Miroslava-Olga Şandru, „eminentă învăţătoare, harnică şi prestigioasă culegătoare de folclor, autoare a unor culegeri de poezie populară ucraineană de referinţă”, refugiată din Bucovina septentrională în 1944, se stinge din viaţă, la 25 martie 1983, de Buna Vestire, în Rădăuţi[19], în plină activitate creatoare, fiind înmormântată în Cimitirul Vechi de aici, alături de soţul său, Daniil Şandru. Fiul său, Ostap Borodai-Şandru, face demersuri necontenite pentru publicarea lucrării mamei sale, spre „a-i păstra astfel memoria şi a-i îndeplini testamentul de restituire a modelelor semenilor săi”.

Dedicat memoriei părinţilor, Olga şi Ioan Copaciuc, care „au reuşit să-i sădească din fragedă copilărie dragostea pentru arta populară”, „cartea sa de suflet”, albumul *Cusături huţule*, Cluj-Napoca – Cernăuţi, Editura Kriterion – Casa Editorială Bukrek, 2005, 104 p., cuprinde un studiu introductiv, semnat de prof. dr. Raisa Zaharciuk-Ciuhai, *Vrăjită de lumea frumosului*, p. 7–29 şi materialul Miroslavei Şandru *Broderiile huţule din ţinutul bucovinean în România*, p. 31–51, datat 11 ianuarie 1982. Textul celor două valoroase materiale se publică în limbile ucraineană, română şi engleză. Ilustraţia reproduce mărgele (gherdane), broderii cu modele diverse, ouă încondeiate, ceramică de Kuty, obiecte din lemn decorate, costume populare, fotografii. Un *Glosar*, realizat numai în limba engleză, explică termeni de specialitate din lucrare, p. 52. Acestea sunt urmate de 50 de planşe cu 224 de modele de broderie, p. 53–103.

De format 30 x 24 cm, tipic albumelor de artă, lucrarea Miroslavei Şandru, *Cusături huţule*, se tipăreşte în condiţii grafice dintre cele mai bune. Mai menţionăm că directorii proiectului de editare şi tipărire sunt Gyula Szabo şi Daryna Maksimeţ, iar apariţia cărţii a fost sprijinită de Ministerul Culturii şi Cultelor din România şi Administraţia Regională Cernăuţi[20]. Apariţia lucrării, cel dintâi album de cusături huţule din România, este „salutată de întreaga presă ucraineană”: „Ukrainskiy Visnik”, „Naş holos”, „Verhovyna”.

La 21 martie 2009, în localul Şcolii din Nisipitu, renovat şi modernizat, se deschide Muzeul Memorial „Miroslava şi Daniil Şandru”.

Suceava, s. n., 1 septembrie 2016 (www.crainou.ro/2016/09/01/centenarul-miroslava-sandro/, accesat: 16 martie 2017).

[19] Vezi *Actul de deces nr. 63*, din *Registrul de stare civilă pentru acte de deces al Consiliului Popular al oraşului Rădăuţi pe anul 1982–1983*, vol. II. Alte menţiuni: numele de familie – Şandru (nu Şandro), cetăţenia română, naţionalitatea română. Ultimul domiciliu consemnat: Rădăuţi, Strada Lenin, Nr. 3 C. Cauza decesului: arterioscleroză generalizată. Totodată, mai reţinem un detaliu, ilustrativ, în opinia noastră, pentru tema documentarului. Locul naşterii învăţătoarei Miroslava-Olga Şandru este trecut aici astfel: „Stârcea – URSS”.

20 Dintre recenziile asupra lucrării, vezi şi Vasile I. Schipor, Miroslava Şandru, *Cusături huţule*, Cluj-Napoca – Cernăuţi, Editura Kriterion – Casa Editorială Bukrek, 2005, 104 p., în „Analele Bucovinei”, anul XIII, nr. 1 (26), [ianuarie-iunie], 2006, p. 376–377 (în sursele citate mai sus, se află trecute numai referinţe semnate de autori ucraineni, din România (Rădăuţi, Bucureşti) şi din Ucraina (Cernăuţi, Lvov).

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

Albumul *Cusături huţule*, „cartea de aur a înţelepciunii huţulilor”, având „o valoare etnografică deosebită şi o ţinută grafică de excepţie”, se tipăreşte într-o ediţie nouă, revăzută: Suceava–Cernăuţi, Editura Lidana–Casa Editorială Bukrek, 2010, 160 p. Faţă de ediţia din 2005, această nouă ediţie, îmbunătăţită, cuprinde pe lângă cele două studii: Raisa Zaharciuc-Ciuhai, *Vrăjită de lumea frumosului*, p. 7–34; Miroslava Şandro, *Broderiile huţule din Ţinutul bucovinean în România*, p. 35–55, o notă biografică, *Schiţă de portret: Miroslava-Olga Şandro*, p. 57–75, semnată de Ostap Borodai-Şandru şi ilustrată cu 13 fotografii şi două facsimile, un *Glosar*, realizat de asemenea numai în limba engleză, p. 76, cuprinzând explicarea unor termeni de specialitate, precum şi 80 de planşe cu 654 de modele de broderie cu motive florale şi geometrice, p. 77–127, 129–159. Ediţia din 2010 apare cu sprijinul Ministerului Culturii şi Cultelor din România, al Uniunii Ucrainenilor din România şi al Administraţiei Regionale Cernăuţi.

În colofonul de la pagina 160, sunt menţionate, în limbile ucraineană, română şi engleză, toate contribuţiile la realizarea acestei elegante „ediţii literar-artistice”. Directorii proiectului: Gyula Szabo, Dan Agheorghicesei, Daryna Maksimeţ. Consultant: Iaroslava-Oresia Kolotylo, Liliana Agheorghicesei. Redactor: Mykola Corsiuc. Prezentarea artistică: Serhi Maksimeţ, Raisa Riazanova. Foto: Ostap Borodai-Şandro. Mai facem precizarea că şi albumul reeditat în 2010 este foarte greu de găsit şi în marile biblioteci publice din Bucovina. La Biblioteca Municipală „Tudor Flondor” din Rădăuţi, de exemplu, lucrarea învăţătoarei refugiate Miroslava-Olga Şandru nu se găseşte nici astăzi. Am găsit, în cele din urmă, un exemplar din această ediţie la Secţia „Limbi străine” de la Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera” din Suceava.

Afirmată, mai ales, prin publicarea „celui mai complet şi desăvârşit text al cântecului despre Luchian Kobyliţa”, în 1971 (Olexa Romaneţ, în „Bukovynskyi jurnal”, Cernăuţi, nr. 1, 1992), prin publicarea volumelor din 1974 şi 1977, „primele culegeri de folclor ucrainean din România, care s-au bucurat de un succes deosebit în ţară şi peste hotare” (Ostap Borodai-Şandro, *Schiţă de portret: Miroslava-Olga Şandro*, 2010, p. 69) şi a albumului *Cusături huţule* (2005, 2010), la centenarul naşterii sale, învăţătoarea refugiată din Bucovina Miroslava-Olga Șandru se bucură de recunoaşterea contemporanilor, depăşind graniţele provinciei (vezi Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Iaşi – Suceava, 2004; Mycola Bohaiciuc, *Literatura şi arta Bucovinei în lume*, Cernăuţi, 2005).

Mandiuc, Ilie. Născut la 1 noiembrie 1892 în localitatea Măzănăieşti, din districtul Humorului. Este licenţiat al Facultăţii de Teologie a Universităţii din Cernăuţi, absolvent al Seminarului Pedagogic. Profesor de limba şi literatura română în învăţământul secundar din Bucovina interbelică. În perioada 1919–1925 predă limba şi literatura română şi limba

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

latină la Gimnaziul de Băieţi „Laţcu-Vodă" din Siret"[21]. Transferat la Cernăuţi, funcţionează la Liceul Real Nr. 2, la Liceul Particular „Emanoil Grigorovitza" şi la Şcoala Normală de Băieţi (1925–1944).

În perioada interbelică, este membru în comitetul de conducere al Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, membru activ al Societăţii Scriitorilor Bucovineni şi al Cercului „Bucovina literară" (Cernăuţi, 1943–1944), inspector şi referent pentru burse al Internatului de Băieţi Români din Cernăuţi.

Refugiat, la invazia sovietică din vara anului 1940.

În anii războiului, revenit la Cernăuţi, Ilie Mandiuc se afirmă şi ca publicist, având un „rol important" în conducerea periodicului „Bucovina", „ziar de afirmare românească", cu „o largă deschidere spre literatură" (Cernăuţi, 14 iulie 1941 – martie 1944): „Era preocupat – afirmă D. Vatamaniuc – să descopere printre noi elevi cu aplicaţii la scris şi să-i promoveze în paginile cotidianului cernăuţean. Lui îi datorez debutul meu în literatură"[22]; „Orientarea spre creaţia literară, încă din anii şcolarităţii mele cernăuţene [...] o datorez întru totul lui Ilie Mandiuc, profesorul meu de română. Acest profesor era mai altfel decât toţi dascălii pe care i-am avut la Cernăuţi. Profesor excelent la lecţiile de română, avea şi un rol important în conducerea ziarului «Bucovina», care apărea la Cernăuţi din 14 iulie 1941. Înfiinţat la numai câteva săptămâni de la revenirea la România a nordului Bucovinei, ocupat de Uniunea Sovietică în 1940, acest ziar era mai mult decât o publicaţie politică. El avea o largă deschidere spre literatură. Scotea şi un supliment, «Bucovina literară», cu începere din octombrie 1942. Cu timpul, acest supliment s-a transformat în revistă separată – o revistă care apare şi astăzi, numai că nu în fosta capitală istorică a Bucovinei, Cernăuţi, ci în actuala reşedinţă de judeţ, Suceava. În anii de război, cele două publicaţii cernăuţene se susţineau prin colaborarea scriitorilor bucovineni intraţi în literatură după Marea Unire din 1918 sau cu foarte puţin timp înainte. Profesorul meu era încredinţat că evenimentele din 1940, care zguduiră România din temelii, reclamau formarea unei noi generaţii de scriitori care să fie mesageri ai dramei ţării. În această idee, a înfiinţat cu elevii din clasele superioare un cerc literar, chiar dacă nimeni nu-i ceruse în mod explicit acest lucru. O asemenea activitate nu figura nici în programa de învăţământ"[23]; „Acum când

[21] Franz Pieszczoch, *Din istoria Liceului „Laţcu-Vodă" Siret*, Siret, f. ed., 2005, p. 27–28, 30.

[22] Dimitrie Vatamaniuc, Constantin Hrehor, *Convorbiri sub scara cu îngeri*, Cuvânt-înainte de acad. Eugen Simion, Iaşi, Editura Timpul, Colecţia „Enciclopedia Bucovinei în studii şi monografii" (33), p. 115.

[23] *„După căderea comunismului, înaintea literaturii trecu, pentru mine, Bucovina, cu drama ei"*, interviu acordat lui Ştefan Hostiuc, în „Mesager bucovinean", [serie nouă]/revistă de cultură pentru bucovinenii de pretutindeni, tom aniversar: *Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina – 150 [de] ani: Cernăuţi–Bucureşti–Londra–Rădăuţi*, anul VII–XI, nr. 1–20 (25–44), 2009–2013, p. 88–94. D. Vatamaniuc este printre puţinii bucovineni care îl evocă pe profesorul Ilie Mandiuc, după 1989, mai ales în interviurile sale, oferind celor interesaţi de istorie date şi informaţii

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

mă întorc la caietele din epoca colaborării la «Bucovina» şi «Bucovina literară», observ, cu spiritul critic de acum, că mare parte a poeziilor, unele foarte lungi, sunt manifeste politice în versuri, în paralel cu editorialele profesorului meu din ziarul «Bucovina», pentru care a avut de suferit în regimul communist”[24]. Alte colaborări: „Bucovina literară”, supliment al ziarului „Bucovina” (5 octombrie 1942–19 martie 1944), „Glasul Bucovinei”.

Dintre articolele publicate în paginile periodicului „Bucovina literară”, supliment al ziarului „Bucovina”, reţinem, în primul rând unele editoriale semnate de către profesorul Ilie Mandiuc: *Eminescu şi legea muncii* (anul II, nr. 251, 11 mai 1942, p. 5); *În amintirea lui Vasile Pârvan* (anul II, nr. 302, 6 iulie 1942, p. 5); *Aniversarea Luceafărului* (anul II, nr. 342, 16 august 1942); *Misionarismul naţional al mănăstirilor noastre* (anul II, nr. 32,23 noiembrie 1942, p. 5); *Literatura de război după 1918* (anul III, nr. 35, 11 ianuarie 1943, p. 5); *Eminescu şi ruşii* (anul III, nr. 37, 15 februarie 1943, p. 5); *Rostul scriitorilor în viaţa neamului* (anul III, nr. 42, 21 martie 1943, p. 1); *Actualitatea lui Eminescu în muncă şi poezie* (anul III, nr. 44, 4 aprilie 1943, p. 1); *O pagină de luptă din istoria presei bucovinene. Dr. Valeriu Branişte şi ziarul „Patria”* (anul III, nr. 45, 11 aprilie 1943, p. 1); *Nicolae Iorga şi Bucovina* (anul III, nr. 56, 27 iunie 1943, p. 1 şi 3); *Douăzeci de ani de la moartea istoricului Dimitrie Onciul* (anul III, nr. 66, 5 septembrie 1943, p. 1 şi 2); *Încredere în creaţia autohtonă* (anul III, nr. 70, 3 octombrie 1943, p. 1); *Istoricul şi luptătorul George I. Brătianu* (anul III, nr. 77, 21 noiembrie 1943, p. 1); *Crăciunul – dovada romanităţii noastre* (anul III, nr. 82, 26 decembrie 1943, p. 1 şi 2); *Eminescu şi Ardealul* (anul IV, nr. 90, , 20 februarie 1944, p. 1)[25]. Tot aici, publică proză scurtă: *Duba neagră* (anul III, nr. 58, 11 iulie 1943, p. 6); *La crucea din deal* (anul III, nr. 59, 18 iulie 1943, p. 3); *Dragoste adevărată* (anul III, nr. 60, 25 iulie 1943, p. 3); *Cei doi orfani* (anul III, nr. 67, 12 septembrie 1943, p. 3 şi 7); *Vin apele, vin…* (anul III, nr. 68, 19 septembrie 1943, p. 3); *Sergentul Manea* (anul III, nr. 69, 26 septembrie 1943, p. 3). Dintre articole: *Nădejdile şi idealurile noastre* (anul II, nr. 316, 20 iulie 1942, p. 8); *Frământările neamului, izvor de artă românească* (anul

folositoare şi pentru înţelegerea epocii şi a unor generaţii inconfundabile de intelectuali români (generaţia Unirii din 1918, „generaţia războiului”), toate marcate dramatic de evenimentele anilor ’40 din veacul trecut.

[24] *Ibidem*, p. 124. În conducerea ziarului se află Ion Munteanu – director, Traian Cantemir, George Drumur, Dragoş Luţa şi Ilie Mandiuc – redactori.

[25] *„Bucovina literară”, Cernăuţi, 1942–1944. Bibliografie*, Triptic documentar şi crestomaţie de Ion Filipciuc, Bibliografie de Alis Niculică, Câmpulung Moldovenesc, [Fundaţia Culturală] Biblioteca „Mioriţa”, 2012, p. 170–171.

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

III, nr. 64, 22 august 1943, p. 7); *Viziunea epică la romancierul Liviu Rebreanu* (anul III, nr. 75, 7 noiembrie 1943, p. 1 şi 2); *Mihail Sadoveanu, un mare cântăreţ al trecutului* (anul III, nr. 79, 5 decembrie 1943, p. 2); *Eminescu şi Bucovina* (anul II, nr. 282, 15 iunie 1942, p. 5 şi 7); *Eminescu şi Basarabia* (anul III, nr. 43, 28 martie 1943, p. 3); *Şcoala primară în gândirea lui Eminescu* (anul III, nr. 46, 18 aprilie 1943, p. 3); *Actualitatea lui Eminescu în şcoală şi educaţie* (anul III, nr. 47, 25 aprilie 1943, p. 3); *Un geniu al muzicei româneşti. 60 de ani de la moartea lui Ciprian Porumbescu* (anul III, nr. 53, 6 iunie 1943, p. 3); *Gheorghe Tofan* (anul II, nr. 356, 31 august 1942, p. 5 şi 7); *La mormântul lui Ion Grămadă* (anul II, nr. 336, 10 august 1942, p. 5 şi 6); *50 de ani de la moartea ziaristului Pompiliu Pipoşiu*, comunicarea susţinută la Institutul „Cernăuţi" (anul III, nr. 38, 21 februarie 1943, p. 3); *Omagiu de închinare lui Octavian Goga* (anul III, nr. 50, 16 mai 1943, p. 2)[26]. Alte scrieri: *Românitatea Bucovinei*, Storojineţ, 1942; *O pagină de glorie şi zbucium din scrisul bucovinean: Mihai Teliman*, conferinţă susţinută, în 1942, în cadrul Universităţii Libere a Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina şi tipărită la Cernăuţi, în 1943[27].

Rămâne în manuscris şi se publică postum[28] *Lupta mitropolitului Silvestru Morariu pentru apărarea Bisericii Ortodoxe din Bucovina*, cuvântare rostită, în 1935, cu ocazia comemorării a 40 de ani de la moartea „acestui mare şi înţelept păstor al bisericii noastre", „un document revelator, necesar întregirii portretului ilustrului prelat", actual prin mesajul său exprimat în final: „Scoală-te, Duh mare şi geniu strălucit al Marelui Silvestru, inspiră sentimente de iubire de neam şi de lege fiilor tăi credincioşi, întăreşte-i în unire şi solidaritate, depărtează de la ei spiritul de ceartă, de ură, de gelozie, ca toţi, uniţi în cuget şi simţiri, să apere odoarele scumpe ce le-ai lăsat pe teren bisericesc, politic şi cultural şi a căror înflorire şi dezvoltare înseamnă dezvoltarea, progresul şi mărirea neamului românesc"[29].

Refugiat în primăvara anului 1944.

Profesorul bucovinean Ilie Mandiuc este arestat la 10 decembrie 1951, judecat şi condamnat pe motive politice. Moare, la 27 noiembrie 1954, în Penitenciarul Aiud[30].

---

[26] *Ibidem*, p. 204–2005, 214, 239, 242, 252, 256, 257.

[27] Vezi şi Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina (1862–2012). La 150 de ani*, volumul II, *Voluntariat bucovinean*, Rădăuţi, Editura Septentrion, 2013, p. 351.

[28] Constantin Hrehor, *Silvestru Morariu Andrievici. Efigia unui ales. Recuperarea unui document*, în „Glasul Bucovinei", s. n., revistă trimestrială de istorie şi cultură, Cernăuţi – Bucureşti, anul XIV, nr. 3 (55), iulie-septembrie 2007, p. 101–120.

[29] *Ibidem*, p. 120.

[30] Cicerone Ioniţoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestaţi, torturaţi, întemniţaţi, ucişi. Dicţionar*, vol. VI (M), lucrare revizuită de dr. Mihaela Andreiovici, Bucureşti, Editura Maşina de scris, 2004, p. 46. Informaţiile privind destinul dramatic al profesorului refugiat Ilie Mandiuc sunt încă puţine, din păcate. O cercetare specială ar trebui întreprinsă şi în acest sens. Studierea atentă a

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

Platcu, Eusebiu. Născut la 11 iulie 1935 în Cernăuţi, în familia preotului Dimitrie Platco (născut în 1908, preot din 1936), administrator parohial la Şipotele Siretului, plasa Răstoacelor, prefectura Storojineţ[31] şi a Domnicăi, născută Gherman, casnică. În vara anului 1940, familia sa se refugiază mai întâi la Siret, după care se stabileşte la Cojasca, judeţul Dâmboviţa, unde preotul Dimitrie Platco primeşte o parohie, în conformitate cu dispoziţia de evacuare. Tatăl sau moare de tânăr, în 1943, la vârsta de 35 de ani. În perioada 1942–1946, Eusebiu Platcu urmează cursurile şcolii primare la Cojasca. În 1946, mama sa, împreună cu cei doi copii, Eusebiu şi Aurora, se stabileşte la Siret. Eusebiu urmează cursurile gimnaziale şi ale

întregii colecţii a ziarului „Bucovina", precum şi a suplimentului acestuia „Bucovina literară", în pofida risipirii acestor periodice în fonduri aflate în biblioteci şi arhive de la Cernăuţi şi din întreaga ţară, ne-ar oferi, între altele, suntem siguri, un bogat material pentru această analiză. Iată un argument: „În 1942, bucovineanul Ilie Mandiuc, membru al Societătii pentru Cultura si Literatura Română în Bucovina, scria: «Cine cutreieră satele Ostriţa, Mahala, Cuciurul-Mare, Igeşti, Crasna, Tereblecea, Volcineţ, Horbova..., se cutremură adânc. Casele părăginite, gospodăriile neîngrijite prin care cresc numai bălării sălbatice. Fruntaşi ai satului, cei mai buni gospodari, oameni cu credinţă în Dumnezeu, oameni de adevărată cinste, de omenie, au fost deportaţi cu întreaga familie fară nicio vină, pe simplul motiv că sunt români, cu dare de mână şi gospodari bine înstăriţi»" (Ion Popescu, *Consecinţele Pactului Ribbentrop-Molotov asupra schimbării componenţei naţionale a Regiunii Cernăuţi în primul an de putere sovietică: 1940–1941*, în lucrarea Ion Popescu, Constantin Ungureanu, *Românii din Ucraina între trecut şi viitor. Românii din Regiunea Cernăuţi (studiu etnodemografic şi sociolingvistic)*, I, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Oradea, Editura Primus, 2009, p. 185).

[31] Vezi „Anuarul Mitropoliei Bucovinei pe anul 1937", Cernăuţi, Editura Consiliului Eparhial Ortodox al Bucovinei–Tipografia „Mitropolitul Silvestru", 1937, p. 69. Am respectat aici forma numelui de familie a acestui preot bucovinean, aşa cum aceasta se află trecută în sursa citată: Platco. Situaţia este întâlnită în antroponomastica de la noi din perioada interbelică a veacului trecut şi din perioada regimului comunist (1948–1989). Galatiuc devine Gălătescu, Greciuc > Grecu, Nichitovici > Nichiteanu, Hrehorciuc > Hrehor, Paulenco > Paulencu, Sauciuc > Săveanu, Şandro > Şandru, Ţicalo >Ţical etc. Mai rar, însă, întâlnim şi fenomenul invers: numele de familie Iţcuş, de exemplu, este abandonat în favoarea formei ruteneşti/ucrainene Iţco. Exemplele reţinute de noi sunt excerptate din onomastica bucovineană contemporană. Fenomenul este cunoscut şi în Basarabia/Republica Moldova. Un exemplu este, credem noi, grăitor: Dicusară > Dicusarenco. În fruntea regiunii Cernăuţi, s-a aflat o vreme, înainte de 1989, „nacialnicul" politruc Decusearov, evident, cu numele de familie schimbat din Decuseară. O cercetare ştiinţifică a modificărilor pe care le suferă numele de familie în secolul al XX-lea, în contextul onomasticii bucovinene şi în relaţie cu evoluţia societăţii, ar putea aduce în viitor, în opinia noastră, lucruri interesante pentru cunoaşterea istoriografică. Tot aici, ar trebui cercetate, exclusiv cu mijloacele cercetării ştiinţifice, problemele mai vechi privitoare la rutenizarea numelor de familie din întreaga Bucovină istorică (Ciupercă > Ciupercovici, Isopescu > Isopenco/Isopencu, Lupul > Lupuleac, Onciul > Onciulenco, Poştaru > Poştariuc/Poştarencu, Sandul > Sanduleac, Teutu > Teutuleac). Din bibliografia problemei, din păcate numai pentru teritoriul aflat în cadrul graniţelor de stat actuale ale României, între altele, vezi şi Ana-Maria Prisacariu, *Configuraţia antroponimiei româneşti din Bucovina habsburgică (actualele teritorii româneşti)*, în AUI, secţiunea III e, Lingvistică, tomul LVIII, 2012, *In memoriam Vasile Arvinte*, p. 209–221, apud www.diacronia.ro/indexing/details/A1657/pdf (accesat: 1 mai 2017).

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

Şcolii Normale de Băieţi de la Cernăuţi, aflate în refugiu aici şi devenite, după reforma învăţământului din 1948, Şcoala Pedagogică Mixtă Siret. Este absolvent al Secţiei române de aici, în promoţia din 1953, avându-l ca diriginte pe profesorul Iacob Kamil[32].

După absolvirea liceului, urmează cursurile Facultăţii de Filologie de la Universitatea Bucureşti (1953–1957). Începând din 1957, Eusebiu Platcu funcţionează ca profesor de limba şi literatura română la Liceul Teoretic din Pucioasa, unde este şi director adjunct, apoi la Şcoala Generală Nr. 4 „Elena Donici", din acelaşi oraş, în cadrul căreia îndeplineşte funcţia de director. O vreme este inspector şcolar, apoi predă la Grupul Şcolar „Voievodul Mircea" din Târgovişte. Aici, organizează în vara anului 1989 ample manifestări în cadrul Centenarului Eminescu, la care participă Eugen Simion, Marin Sorescu, Ştefan Cazimir, Mihai Zamfir, Vicu Mândra, D. Vatamaniuc, Adela Popescu, George Muntean. După pensionare (1998), se stabileşte în Vulcana-Băi[33].

La 70 de ani, în 2005, „scrutând cu o rară ambiţie şi determinare tezaurul de experienţă de viaţă, brusc, Eusebiu Platcu se hotărăşte să-şi edifice opere", „exemplu unic în literatura noastră modernă" (Ioan Viştea, 2010). În cinci ani, scrie şi publică şase volume: *În dos*; *Demierotica*; *Second erotic*; *Vârsta erotică* (romane); *Aristarc şi alte măşti literare*; *Aristarc. Alte măşti literare* (critică şi istorie literară/fişiere critice); *Ofrandă lui Priap* (poeme în versuri). Având „o singură profesiune de credinţă: valorile autentice ale spiritului", „Eusebiu Platcu este un scriitor/reproducător desăvârşit al sublimului, al frumuseţii concepute şi percepute ca perfecţiune, al frumuseţii acceptate ca mod de viaţă, ca mod prin care îşi caută desăvârşirea artistică" (Gabriel Enache, 2016). În această perioadă, conduce Fundaţia Culturală „Dor de Bucovina".

În decembrie 2012, împreună cu un grup de scriitori dâmboviţeni (Theodor Adam, Chiru-Cătălin Cristea, Mircea Măgureanu-Vulcana şi Mihai Voiculescu") din Asociaţia „Târgovişteа literară", începe să publice revista „Târgovişteа literară". Editorialul celui dintâi număr, *Se naşte o revistă*, semnat Eus Platcu, precizează între altele: „«Târgovişteа literară» năzuişte să redeştepte mândria celor ce simt românește. «Târgovişteа literară» se întrupează din dorinţa de a împărtăşi celor care preţuiesc apa vie a tradiţiei decantările îndrăzneţe ale noilor generaţii. «Târgovişteа literară» dialoghează cu cei care în ceasurile de lectură descoperă neţărmurirea visării" (anul I, nr. 1, decembrie 2012). Periodicul apare sub

[32] Conf. Franz Pieszczoch, *Din istoricul Liceului „Laţcu-Vodă" Siret*, Siret, f. ed., 2005, p. 46. Aici, în tabelul promoţiei, la nr. 22, din cei 30 de elevi absolvenţi, numele său de familie este trecut însă Platec. Platec Eusebiu. Între profesorii acestei şcoli se află şi Constantin Popescu, cu încadrarea: limba română şi metodică, p. 44.

[33] Ion Popescu-Sireteanu, *Scriitorul Eusebiu Platcu* şi *Ne-a părăsit scriitorul Eusebiu Platcu (1935–2016)*, în volumul *Lecturi şi opinii*, Iaşi, Editura Printis, 2017, p. 212–216, 217–218.

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

auspiciile Consiliului Municipal Târgovişte, cum se precizează număr de număr pe contrapagina de gardă, şi „promovează patrimoniul istoric, cultural, literar-artistic al municipiului Târgovişte". În peisajul „localismului creator" de la noi, reînviat după evenimentele din 1989, periodicul este „o altfel de publicaţie decât cele comune", distingându-se prin „superioara intelectualitate a textelor" (Ion Bălu, 2016) şi publicând poeme, proză, cronici literare, cronici muzicale şi cronici plastice, evocări memorialistice, studii ştiinţifice (teorie şi istorie literară, lingvistică, sociologie, psihologie), interviuri, fragmente de jurnal, evocări, portrete, corespondenţă. Totodată, revista se distinge şi prin felul în care „şi-a câştigat incredibil de repede un profil propriu şi o prezenţă pregnantă în peisajul publicistic cultural românesc" (Petre-Gheorghe Bârlea, 2016)[34].

Născut în Bucovina „cea dăruită de zei cu toate darurile", profesorul Eusebiu Platcu „trăieşte constant cu imaginea locurilor natale în suflet", publicând într-o rubrică distinctă a periodicului „Târgovişea literară", *orfan de Bucovina*, poeme în versuri: „*fată/* cu ochi albaştri/ sprintenă căprioară domnişoară/ şolduri drepte catrinţă şi suman/ umeri feciorelnici în ie gleznă de cocor/ mirosul de nuc şi de livadă/ mi s-a prins sufletul în zulufii tăi/ Bucovina/ are/ femei cu tulpina subţire/ voinici cu care te înfăţişezi la judecata dreptăţii/ de tine Bucovină mi-e dor/ durere ce nu poate fi vindecată/ cu leacuri, cu descântece/ în numele tău/ dulce ca sânul mamei/ spune-voi/ cele ce au fost dintru început/ să le cunoască fiii/ să le vestească fiilor lor/ ca să nu fie/ neştiutori/ şi umiliţi/ să nu se stingă în deşertăciunea uitării/ zilele/ şi anii/ de prigonire/ din straja dimineţii/ buzele mele/ până în adânc de noapte/ laudă îţi vor aduce/ din frunză/ din fluier/ din bucium/ cât va fi soarele soare/ Regină a Fagilor/ între surorile regine/ crescută în cremene şi nevinovăţie/ Sfântă Bucovină/ ai în pază/ sufletul meu/ râvnit de moarte/ plâng neştiute morminte/ intrate în ţărână sub semănături/ sub oţelul îngheţului/ în siberii pustii"[35].

Conştientizând dramatic că „s-a născut într-o ţară care nu mai există", bucovineanul refugiat Eusebiu Platcu scrie *Poeme răstignite*, „poeme-document" ale unei sensibilităţi ultragiate de vicisitudinile istoriei românilor de la mijlocul veacului trecut: „*s-a furat/* o hartă cu/ munţi/ şipote izvoare pâraie râuri/ Păduri/ de brad molid fag stejar carpen paltin/ tei ulm mesteacăn arţar arin pin/ poiene fâneţe păşuni branişti huceaguri crânguri/ sate/ biserici şcoli dughene crâşme beciuri

[34] Pentru o privire mai organizată asupra activităţii sale didactice şi cultural-literare, vezi şi articolul *Eusebiu Platcu, mare pedagog dâmboviţean, profesor pentru elevi, cărţi şi reviste*, preluat din „Limba şi literatura română", nr. 29, din 2016, şi postat pe internet la data de 6 iunie 2016, apud www.didactic.ro › Revista cadrelor didactice; accesat: 27 aprilie 2017. La data accesării, articolul avea 152 de vizualizări.

[35] „Târgovişteа literară", anul V, nr. 1, ianuarie-martie 2016, p. 59. Vezi şi Ion Bălu, *Amintire „domnului Eus"*, în „Târgovişteа literară", revistă trimestrială, Vulcana-Băi, anul V, nr. 2, aprilie-iunie 2016, p. 16.

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

hrube pivniţe/ livezi prisăci podgorii pometuri/ heleşteie iazuri iezere/ izlazuri/ mori velniţe sladniţe [pive] de postav oloiniţe/ mănăstiri/ schituri sihăstrii/ domenii/ vămi/ mine/ zăcăminte/ case/ acareturi animale/ fabrici de cherestea de alcool de săpun/ gatere/ depozite/ ateliere/ gări căi ferate/ oraşe/ imobile cazărmi lăcaşuri de cult/ catedrală/ universitate/ bănci muzee cinematografe/ ctitorii odoare/ suflete româneşti/ cântec descântec/ poveşti legende/ sărbători comori/ părinţi moşi strămoşi/ neam de oameni harnici/ iubăreţi frumoşi/ nearţăgoşi/ iubitori de Dumnezeu şi de Ţară/ sămânţă rară/ în veci n-o să piară".

Poezia *un pui de om eram* este o litanie, amintind de psalmii captivităţii babilonene. Expresie artistică a destinului unei generaţii strivite de „teroarea istoriei", aceasta ar putea fi reţinută de orice exigentă antologie a refugiului, a deportării şi a risipirii Bucovinei/bucovinenilor în lumea largă: „în şipotul izvoarelor/ la apa Siretului/ adusu-mi-am aminte ziua neagră a urgiei/ netrebnici călcători de hotar lege bună învoire/ unitu-s-au cu făţarnicii cu gura plină de vicleşug/ şi zămislit-au silnicia/ batjocoritu-ne-au mame şi surori/ ferecat-au în obezi taţi şi fraţi/ pângărit-au sfinte lăcaşuri/ jefuit-au fără frică de Dumnezeu/ marginile strămoşeşti ale pământului/ cenuşă de scoarţă am mâncat/ şi fierea băutură mi-a fost/ în ţara mea pasăre străină fără cuib sunt/ micşoratu-s-au toate zilele/ subţiatu-s-au ca pânza de păianjen puterile/ şi în umbra morţii vieţuiesc/ cu nădejde pentru dimineaţa deşteptării/ ca praful ce-l spulberă vântul/ s-or duce prigonitorii pe pustii Siberii/ va cădea pe ei foc şi pucioasă/ la judecata morţilor de la Fântâna Albă/ pământul părinţilor fiii îl vor săruta/ fi-va belşug de pâine de pomi roditori şi pace îngerească/ până în vârful munţilor/ buzele mele/ din straja dimineţii până în adânc de noapte/ jertfă de laudă aduce-vor/ cânta-voi din alăută cu zece strune/ din timpane chimvale şi strune bine sunătoare/ din frunza bucium fluier/ cât va fi soarele/ regină între surorile regine a fagilor/ în numele tău mai dulce decât mierea/ spune-voi cele ce au fost dintru început/ să le cunoască fiii şi să le vestească fiilor lor/ ca să nu fie neştiutori umiliţi şi să se stingă/ în deşertăciunea uitării zilele şi anii de prigonire/ că lacrimile şi sângele mărturisesc până la cer/ suferinţa sufletului înecat în vâltoarea împilării/ nu i-ar mai răbda pământul".

În acelaşi registru se înscrie şi poemul *Ţara de Sus*: „a zimbrului sombru şi regal/ a fagilor a stejarilor seculari/ a brazilor izvoare sfinte de lumină/ a şipotelor de lacrimi cristaline/ împodobită cu ctitoriile marilor/ domni/ boieri/ demnitari/ ţară sfinţită de sudoarea sutelor de mii/ de braţe truditoare/ români/ nemţi/ evrei/ polonezi/ cehi/ slovaci/ ruteni/ lipoveni/ huţuli/ armeni/ ruşi/ ţară sfinţită cu sângele lui Grigore Ghica-Vodă/ şi al miilor de victime/ ucise mişeleşte/ la Fântâna Albă/ şi a sutelor de mii/ deportate în Siberia/ ţară leagăn al minţilor/ Hurmuzachi Flondor Mandicevski Popovici Ursuleac/ Eminescu Pumnul Porumbescu Voronca Puşcariu/ Ţară de Sus/ râvnită/ trădată/ vândută/ răstignită/ de/ Răsărit şi Apus".

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

Poemul *Înarmaţi* aşează, ritualic, victimele revoltei ţăranilor de la Crasna[36], din primăvara anului 1944, într-un mai lung şir de martiri ai naţiunii noastre: „cu pari şi răzlogi/ ţărani din Crasna/ Mitric Ion a lui Pamfil/ Ursache Grigore, poreclit «Botuză»/ Popiuc Nicolai, poreclit «Piţilică»/ Constantin Bândiu/ Pleşca Ion a lui Vasile/ Mitric Toader a lui Ioachim (Gaiţă)/ Mitric Istrate a lui Florea (Carol)/ Pleşca Vasile a lui Zaharie/ Iliuţ Victoria Nichitoaiei/ Mitric Auruţa/ Motrescu Istrate a lui Gheorghe/ Tănase Osalciuc/ s-au înţeles între ei/ «să nu ne lăsăm ridicaţi»/ şi au fost culcaţi/ de mitraliere/ de pistoale automate/ în gropi comune/ în pustii îngheţate/ îngropaţi de vii/ omorâţi cu lovituri de hârleţ în cap/ peste care s-a stins var/ stingea-s-ar rudă şi sămânţă/ de vrăjmaş mânat de setea/ diavolească de sânge creştin// negru miez/ de neagră noapte/ moartea bate-n poartă/ pomeneşte Doamne/ pe robul tău/ Grigore Ghica-Vodă/ domn vrednic/ între vrednici domni/ din vechime/ binefăcători de neam şi ţară/ ctitori de lăcaşuri sfinte/ n-a plecat capul/ cu pieptul gol/ şi sfânta cruce în inimă/ a stat în faţa detrunchierii/ Arboroasei”[37].

Sunt oştean fără patrie reprezintă conştiinţa îndurerată a unei generaţii sacrificate jertfelnic: „părăsit şi uitat de ţară/ poem dramatic/ în două versuri/ .../ soldat român/ împuşcat/ fiindcă a luptat în Armata Română/ fie-i ţărâna uşoară/ şi/ Dumnezeu să ne ierte/ laşităţile şi/ ruşinea abdicării/ pe tronul pe care Brâncoveanu/ l-a sfinţit cu sânge de martir”.

Pseudonime: Eus Platcu, Eus.

Profesorul, scriitorul şi publicistul Eusebiu Platcu, refugiat din Bucovina, se stinge din viaţă la 28 martie 2016. La trecerea „apelor Ierihonului”, „ducând cu sine imaginea unui «om ales»”, „orfan de Bucovina”, revista sa de suflet, „Târgovişstea literară”, îi închină 25 de pagini din cele 104 ale tomului V, nr. 2, aprilie–iunie 2016, bogat ilustrate cu fotografii din diverse perioade, semnate, între alţii, de Magda Grigore, Eugen Simion, Ion Popescu-Sireteanu, Lelia Zamani, una dintre fostele sale eleve, Mona Momescu, Gabriel Enache, Ion Bălu, Adrian-Dinu Rachieru, Adela Popescu.

În nr. 1, din 2017, „Târgovişstea literară” publică un *In memoriam*, reunind câteva texte din versurile sale. Dintre acestea, reproducem aici unul singur, aflat în armonie cu mesajul intim, profund al documentarului nostru: *zăbranice*/ de sânge/ au cernit luminile cerului/ au fugit păsările/ s-au uscat râurile/ au gemut pădurile/ au secat lacrimile/ ochii plâng/ neştiute morminte/ la/ Fântâna Albă/ graiul scris cu

[36] Conf. Ştefan Motrescu, *Revolta de la Crasna*, în „«Ţara Fagilor». Almanahul cultural-literar al românilor nord-bucovineni”, X, Cernăuţi – Târgu-Mureş, Societatea Culturală „Arboroasa”–Fundaţia Culturală „Vasile Netea”, 2001, p. 115–119; Vasile Ilica, *Revolta de la Crasna, martie–aprilie 1944*, în volumul *Martiri şi mărturii din nordul Bucovinei...*, Oradea, Editura Imprimeriei de Vest, 2003, p. 149–152; Laurenţiu Dragomir, *Revolta de la Crasna*, în volumul *Crasna, un colţ de eternitate românească din Bucovina. Monografie etnografică şi istorică*, Cuvânt-înainte de prof. univ. dr. Grigore C. Bostan, m. o. al Academiei Române, Bucureşti, Editura Coralia, Colecţia „Bucovina”, 2004, p. 48–51.

[37] Eus Platcu, *Orfan de Bucovina*, în „Târgovişstea literară”, anul II, nr. 3, iulie-septembrie 2013. Vezi şi tgvliterara.blogspot.com, accesat: 27 şi 28 aprilie 2017.

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

şoapte săpate în piatră/ de voinici ca lespedea troiţelor înalte/ şi femei cu tulpina subţire/ şolduri drepte umeri dulci/ crescută în cremenea credinţei/ cu întreg stiharul de mărgăritare/ Sfântă Bucovină/ ai în pază/ mormânt rânduit/ de părinţi/ de moşi/ de strămoşi/ în unire/ fraţi surori nepoţi/ în poarta neagră a sorţii/ până ne vom întoarce cu toţii/ fi-va belşug de roade/ şi pace îngerească/ în toate marginile pământului/ hărăzit nouă/ de/ Bunul Dumnezeu”[38].

Creaţiile sale poetice consacrate Bucovinei aparţin unei adevărate „pedagogii a memoriei”, distingându-se prin funcţia lor didactică („cele ce au fost dintru început/ să le cunoască fiii/ să le vestească fiilor lor/ ca să nu fie/ neştiutori/ şi umiliţi/ să nu se stingă în deşertăciunea uitării”) şi frumuseţea limbii. Şi pentru acest ales vlăstar pribeag, Bucovina este „o cumpănă orfană/ de o ciutură”, cum scrie într-un poem haiku Mihai Prepeliţă, alt fiu ales, risipit jertfelnic în lumea largă, originar din Bahrineşti[39].

Tomiuc, Dimitrie V. Născut la 18 februarie 1929 în localitatea Crasna-Ilschi, judeţul Storojineţ. Este cel mai mic copil din familia lui Vasile Tomiuc şi a Anei, născută Iliuţ. Ceilalţi copii ai familiei Tomiuc sunt Ion, Nicolae, Gheorghe, Victoriţa şi Ileana. Dimitrie rămâne, de mic copil, orfan de mamă.

Familia Tomiuc se refugiază în primăvara anului 1944 în Teleorman. După război, revine în Bucovina, stabilindu-se la Rădăuţi, unde găseşte mai uşor o locuinţă într-o casă rămasă de la germanii repatriaţi în toamna anului 1940. Tatăl este aici funcţionar poştal, dar moare de tifos, în 1946, fiind înmormântat la Vicov. Rămaşi orfani, copiii sunt preluaţi la orfelinat. Aici, Dimitrie continuă şcoala de şapte clase. Fratele cel mai mare, Ion, ajunge la Solca. Gheorghe se stabileşte la Câmpulung Moldovenesc, iar Nicolae la Botoşani. Timp de câţiva ani, Dimitrie Tomiuc lucrează la Fabrica de Cherestea din Moldoviţa. În prima parte a anilor ’50, toţi trei fraţii Tomiuc urmează cursurile unei şcoli de partid, devenind activişti. Ulterior, Dimitrie este încadrat ca secretar la Primăria din Breaza (1957). O cunoaşte aici pe Victoria (născută în 1936), fiica cea mai mică a Mariei Ungureanu, primar în Breaza, cea dintâi femeie primar din regiunea Suceava. Căsătoria lor civilă are loc în 1955. Timp de cinci ani, Dimitrie Tomiuc este director al Casei de Cultură din Câmpulung Moldovenesc. Aici, în 1958, se naşte unicul lor copil, Liliana. În 1960, Dimitrie Tomiuc este transferat, tot ca secretar, la Primăria Gemenea. Începând din februarie 1961, funcţionează la Primăria Vama, pe acelaşi post, ieşind la pensie de aici în octombrie 1989.

Dimitrie Tomiuc păstrează de-a lungul timpului relaţii strânse cu locurile natale. La început, obţine prin Crucea Roşie aprobarea de a revedea mormântul mamei sale din Crasna. Ulterior, revine frecvent aici, aşezând pe mormântul mamei sale o frumoasă cruce de piatră. Din perioada primilor 15 ani, petrecuţi acasă,

[38] Eus Platcu, *In memoriam*, în „Târgovişteа literară”, anul VI, nr. 1, ianuarie-martie 2017, p. 31–34.

[39] „Bucovina mea/ – o cumpănă orfană de o ciutură”, vezi „Târgovişteа literară”, anul V, nr. 1, ianuarie–martie 2016, p. 40.

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

păstrează două icoane, câteva litografii cu Ştefan cel Mare şi Mihai Eminescu, o trăistuţă românească şi două opincuţe.

Pasionat colecţionar, Dimitrie Tomiuc îşi transformă casa din Vama într-un „adevărat muzeu", organizat pe colecţii, în care „te simţi copleşit de valorile care întâmpină privirea". Preocupat la început de numismatică şi filatelie, cu timpul, îşi diversifică pasiunea, fiind atras „de tot ce era vechi şi deosebit": „Am tot felul de obiecte, mai noi sau mai vechi, dar toate rare. Nu contează dacă este vorba de aur sau argint, important este ca lucrul respectiv să fie autentic. Am multe lucruri care au aparţinut cândva unor oameni importanţi şi acum sunt la mine".

Prin „nenumărate sacrificii", adună obiecte de valoare, autentice, rare: farfurii tradiţionale „de zeci şi sute de ani" provenind „din toate ţările Europei, ba chiar şi de pe alte continente" („Plin de mândrie, el ne-a arătat o farfurie ebraică tradiţională, de cult, o farfurie rusească înflorată, una de provenienţă engleză simbolizând ora ceaiului, farfurii poloneze, ungureşti, deosebite unele de celelalte prin armonia culorilor şi a semnificaţiilor. Pe lângă toate aceste porţelanuri scumpe şi fine adunate de peste hotare, Dumitru Tomiuc păstrează cu grijă farfurii tradiţionale româneşti, începând de la ceramica de Cucuteni, Colibaba, până la cea de astăzi").

Alături de ceramică, adună „sute de căni, linguri şi linguroaie, vase de stână tradiţionale, ibrice turceşti, samovare ruseşti", ceasuri cu pendulă, între care, „primele ceasuri româneşti apărute cu cadran de lemn înflorat", toate aflate în stare de funcţionare şi astăzi, monede, embleme, insigne, decoraţii diverse („din minerit, vânătoare, Crucea Roşie, cosmonautică, film, sport, turism, decoraţii din Primul şi din al Doilea Război Mondial pentru diferite merite, navigaţie"), sigilii (între acestea, cel realizat, în 1881, la Bucureşti, cu ocazia Expoziţiunii Române, simbolizând „răpirea Bucovinei de la Ţara-Mamă", Bucovina fiind reprezentată alegoric printr-un copil răpit de la sânul mamei sale – o ţărancă îmbrăcată în costum tradiţional), cărţi vechi, doi meteoriţi având „perfecţiunea oului de struţ", raritäţi stranii („un pocal realizat de un meşter popular dintr-un obuz nemţesc", decorat cu „motive antropomorfe şi zoomorfe"; „prima pălărie românească, prima tăbliţă de lemn pe care scriau elevii la şcoală, o cheie de lemn de la primul lacăt românesc"), litografii şi fotografii cu împăratul Franz Joseph, „vechi icoane româneşti lucrate pe lemn", o icoană în miniatură cu Maica Domnului şi Pruncul Sfânt, cioplită în piatră de către un român, în deportarea sa din Siberia, o cruce din bronz lucrată manual, „de o deosebită fineţe artistică", câteva zeci de tablouri înrămate. Pentru a-şi populariza valorile, Dimitrie V. Tomiuc organizează expoziţii la şcoala din Vama şi la Suceava, dorind să fie ajutat pentru înfiinţarea unui muzeu al comunei. În vara anului 2004, organizează la Căminul Cultural din Vama o expoziţie dedicată lui Ştefan cel

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

Mare şi Sfânt şi poetului Mihai Eminescu, expoziţie care se bucură de interes.

În comunitatea locală, Dimitrie V. Tomiuc este răsplătit cu Diploma „Fruntaş în gospodărirea comunei" şi titlul de Cetăţean de Onoare al comunei Vama, acordat „în semn de respect şi preţuire a meritelor deosebite", prin HCL 27, din 26 mai 2006[40].

Un interes special îl ocupă în preocupările sale şi cărţile consacrate Bucovinei ocupate, aşa cum o dovedeşte, între altele, efortul pentru procurarea lucrării lui Laurenţiu Dragomir, *Crasna, un colţ de eternitate românească din Bucovina. Monografie etnografică şi istorică*, Cuvânt-înainte de prof. univ. dr. Grigore C. Bostan, m. o. al Academiei Române, Bucureşti, Editura Coralia, Colecţia „Bucovina", 2004, 234 p. Dăm în cele ce urmează textul răspunsului nostru la cartea sa poştală din 3 martie 2005, spre a-l salva, între altele, de la risipire:

Rădăuţi

3 martie 2005

Stimate domnule Dimitrie V. Tomiuc,

Am primit astăzi cartea poştală de la dumneavoastră şi vă mulţumesc, în primul rând, pentru aprecieri şi urările transmise. În vremurile acestea de înstrăinare şi de bogată zavistie, de nevoi multe şi parcă fără de leac, mă bucur că ceea ce scriu cercetătorii mai ajunge în casele românilor, mai aproape de sufletul lor pribeag.

Monografia satului Crasna din Bucovina ocupată am obţinut-o de la autor, care o expediază prin colet poştal cu ramburs. Adresa autorului este: Dragomir Laurenţiu, Strada Smaranda Brăescu, Nr. 15–19, bloc 10 G, scara 1, etajul 2, apartamentul 9, sector 1, Bucureşti. Preţul cărţii este de 300 000 lei. Pe lângă acesta, am mai plătit 50 000 lei taxe de expediere şi vreo 2 000 lei TVA pentru trimiterea banilor. Cred că aceasta este modalitatea cea mai bună pentru a vă procura şi dumneavoastră monografia. Îi voi comunica prin telefon autorului că în

[40] Alina Ţibu, *Meteoriţii de la Vama*, în „Ziarul de Iaşi", 16 noiembrie 1998, conf. m.ziaruldeiasi.ro/suceava/meteoritii-de-la-vama~nik6u (accesat: 12 martie 2017). Vezi şi Ion Cernat, Elena Lazarovici, *600 de ani de istorie a satului Vama. Studii şi schiţe monografice*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, *Cuvânt-înainte* de prof. univ. dr. Mihai Iacobescu, Iaşi, Editura Pim, 2009, p. 555–556. Aici se află şi o fotografie a colecţionarului, realizată lângă tabloul lui Iorgu G. Toma (1871–1935), ales vlăstar al satului Vama, ridicat din rândul ţăranilor locului, jurist, scriitor, publicist, deputat, care „a făcut politică fără ambiţii şi fără pofte", promovând consecvent interesele Bucovinei şi emanciparea neamului românesc. Informaţii valoroase şi în lucrarea lui Laurenţiu Dragomir, *Crasna, un colţ de eternitate românească din Bucovina. Monografie etnografică şi istorică*, *Cuvânt-înainte* de prof. univ. dr. Grigore C. Bostan, m. o. al Academiei Române, Bucureşti, Editura Coralia, Colecţia „Bucovina", 2004, p. 195–196. Aici, referirile la primul refugiu al familiei Tomiuc, cel din 1940, despre care noi nu avem ştire, sunt generale: „Au început să apară necazurile. Prima pribegie a avut loc după ultimatumurile din 26 şi 27 iunie 1940, când locuitorii satelor bucovinene, cu mic, cu mare, şi-au părăsit locurile de baştină, mutându-se vremelnic în România" (p. 195).

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

Vama trăiesc 60 de crăsneni care au aflat de apariţia cărţii şi nutresc dorinţa arzătoare de a o citi.

De la domnul Laurenţiu Dragomir ştiu că majoritatea crăsnenilor refugiaţi după 1944 trăiesc în comuna Caţa din judeţul Braşov. N-am ştiut că şi în partea de sud a Bucovinei s-au stabilit compact atâţia crăsneni. Acest lucru vi-l datorez dumneavoastră.

Pe adresa dumneavoastră, vă voi trimite câteva exemplare din revista „Analele Bucovinei", în care s-au publicat unele materiale despre crăsneni de seamă: Vasile Gherman Pop, George Macrin, Andronic Motrescu. De asemenea, un articol despre Ilie Motrescu, poetul-martir de la Crasna, ucis de sovietici în 1969. Acestea vor reprezenta o donaţie către comunitatea crăsnenilor din Vama. În 1999, s-a tipărit un volum din creaţia literară a lui Ilie Motrescu, *Hora vieţii.* Sub îngrijirea Doamnei Eleonora Schipor, profesoară la Şcoala Medie din Cupca, la Bucureşti s-a publicat în 2003 volumul *Ilie Motrescu – coborâtor din semeţia dacă. Însemnări, opinii şi amintiri despre scriitor.* Tot Eleonora Schipor a tipărit cartea *Un fizician cu suflet de poet*, Cernăuţi, 2004, cuprinzând creaţiile profesorului Ştefan Motrescu, fratele lui Ilie Motrescu, decedat în decembrie 2003. Pe lângă versuri, aici se publică amintiri despre *Revolta de la Crasna*, în care sunt evocate faptele crăsnenilor Popiuc Nicolai (Piţilică), Ion Pleşca, Mitric Toader (a lui Gaiţă) şi Mitric Ion (a lui Pantel), împuşcaţi şi răniţi de ruşi la invazia din 1940. *Drapelul*, un alt material de aici, rememorează faptele curajoase ale tinerilor Gheorghe Grozavu şi Constantin Percic din 1986. Un album închinat familiei Motrescu adună la sfârşitul cărţii 32 de fotografii.

Domnule Tomiuc, încă se mai publică unele lucruri despre Bucovina ocupată. Nu ştiu însă până când. O facem tot mai greu, înfruntând o bogată sărăcie, dar şi oprelişti dinspre stăpânire. Mie îmi este foarte greu să-mi procur cărţi şi periodice (ziare, reviste), tipărite atât în ţară, cât şi la Cernăuţi ori la Adâncata (Hliboca). Nimic nu circulă normal pe această temă dureroasă pentru noi, bucovinenii. Strigăm parcă în pustiu. Nimeni nu aude, nimeni nu face nimic pentru îndreptarea lucrurilor anapoda. „Septentrion literar", revista scriitorilor români din regiunea Cernăuţi, de exemplu, se tipăreşte la Adâncata cu bani publici din România. Din cele 10 numere apărute în 2004, n-am reuşit să-mi procur nici măcar unul singur, deşi lucrez într-un institut de cercetare ştiinţifică al Academiei Române. Cum circulă? Pe nimeni nu-l interesează acest lucru! Acesta să fie oare preţul „sacrificiului istoric" mult trâmbiţat? Ce va mai urma? O altă noapte colhoznică, a uitării depline?

În spiritul tradiţiei noastre vechi, care ne-a ţinut uniţi prin credinţă şi virtuţi (omenie, adevăr, dreptate, binele comun etc.), trebuie, mai presus de ticăloşirea vremurilor, să ne păstrăm românismul, cultivându-ne datinile şi obiceiurile. Nu lăsaţi să se piardă povestea vieţii dumneavoastră, genealogia

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)

neamului, documentele de familie. Scrieţi, cum puteţi, cine sunteţi, cine v-au fost părinţii, moşii, strămoşii. Cum trăiau crăsnenii altădată, cum trăiesc astăzi în refugiu. Povestiţi în limba noastră frumoasă, ca la Crasna ori Ciudei (aici se mai păstrează casa părinţilor mei), întâmplările mai însemnate ale vieţii. În revista „Crasna", pe care o tipăreşte la Bucureşti Laurenţiu Dragomir, puteţi publica şi dumneavoastră articole pe temele de mai sus. S-ar mai putea face şi un album cu fotografii şi text lămuritor: *Crăsneni, în refugiu, la Vama,* de exemplu.

Primiţi şi din partea mea aceleaşi bune gânduri şi urări.

Doamne, ajută!

Prof. Vasile I. Schipor

P. S. Aflu, între timp, de la Bucureşti, că domnul Laurenţiu Dragomir v-a şi trimis câteva exemplare din monografie. E-n ordine. Lectură plăcută!

Refugiatul bucovinean Dimitrie V. Tomiuc, „un împătimit al trecului istoric" şi al literaturii naţionale („am căutat să preţuiesc viaţa şi istoria aducând-o în casa mea"), se stinge din viaţă la Vama, la 9 septembrie 2006. Visul său privind înfiinţarea unui muzeu în Vama, reunind obiectele adunate cu pasiune şi sacrificii timp de o viaţă, încă nu s-a împlinit. Memoria sa este păstrată şi cultivată însă cu veneraţie de Liliana Corjin, fiica sa, înzestrată cu darul povestirii şi însufleţită de gândul de a aşterne pe hârtie, după ce va ieşi la pensie, povestea neamul său refugiat din Bucovina.

BDD-A32783 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 13:00:05 UTC)